

Unidade 1:

A empresa

Introdución

1. Introdución á economía da empresa. Concepto de empresa
2. Concepto de empresa
  - 2.1 A empresa como unidade de produción. A creación de valor.
  - 2.2 A empresa como axente económico.
  - 2.3 Funcións da empresa na economía de mercado
  - 2.4 Os obxectivos da empresa. A creación de valor como obxectivo empresarial
  - 2.5 Análise interna da empresa: a cadea de valor
3. Teoría clásica sobre a empresa
4. A empresa como sistema
5. E l empresario
  - 5.1 Diferentes concepcións do termo empresario
  - 5.2 Visión actual do empresario.
6. Funcións ou subsistemas da empresa
7. A empresa e o seu contorno. Responsabilidade social da empresa. A ética dos negocios
  - 7.1. A responsabilidade social: o balance social
  - 7.2. Os ámbitos de responsabilidade social
8. O contorno da empresa: contorno específico e contorno xeral
  - 8.1. O contorno específico ou próximo
  - 8.2. O contorno xeral
9. Clasificación de empresa.
  - 9.1. Segundo o seu tamaño ou dimensión:
  - 9.2. Segundo o sector de actividade
  - 9.3. Segundo a propiedade do capital.
  - 9.4. Segundo a súa forma xurídica

Introdución

A visión da empresa variou: dende un mecanismo de asignación de recursos para obter bens finais, pasando polo empresario innovador de Schumpeter, ata as posicións sobre a responsabilidade social da empresa, o pensamento sobre empresa e empresario foi prolífico e relevante.

Nesta primeira Unidade ofrecémosche un percorrido polas distintas visións ou teorías que se elaboraron sobre ambos os dous conceptos, na certeza de que ampliarán a nosa percepción sobre este importante axente económico.

Faremos unha breve descrición dos subsistemas que integran a organización empresarial, que nos servirá como prólogo de moitos dos temas que se desenvolven posteriormente.

1. Introducción á economía da empresa

Sabemos que unha parte moi significativa da actividade económica ten lugar no seo da empresa. Definiámola no curso anterior como un dos axentes básicos que utiliza o sistema económico para decidir *que producir, como facelo e para quen facelo*.

A empresa é, orixinalmente, un mecanismo de asignación de recursos que produce bens e servizos para outras empresas, para os cidadáns como consumidores e para a propia Administración do Estado. Ademais, sabemos que a toma de decisións vén condicionada polo sistema económico no que desenvolve a súa actividade. Recordemos brevemente que os sistemas económicos máis significativos son:

☐ Sistema de libre mercado.

Propiedade privada dos **medios** de produción. Liberdade de contratación. A busca da máxima **eficiencia** é o obxectivo primordial. Todas as empresas se someten á competencia, toman as súas propias decisións. O Estado non intervén, salvo para marcar as regras de xogo.

☐ Sistemas de economía mixta.

A propiedade privada combínase cunha importante participación do Estado. Este, ademais de corrixir os fallos do mercado, e establecer as regras de xogo, actúa tamén como axente produtivo.

☐ Sistema de economía centralizada.

Propiedade estatal dos medios de produción. Todas empresas se atopan sometidas á autoridade do Estado, e este intervén en todas as súas decisións, e ten como obxectivo cumprir o plan previsto polas autoridades estatais.

No noso país e na maioría das economías do noso ámbito participan dun sistema mixto, que será o punto de referencia para as nosas consideracións posteriores.

2. Concepto de empresa

Resulta moi difícil definir unha realidade tan complexa, diversa e cambiante como é a empresa, e de aí as moitas definicións que se deron ao longo do tempo.

A actividade económica xorde para superar o problema da escaseza de recursos para satisfacer as necesidades crecentes da sociedade. Este conflito ente necesidades e recursos dispoñibles obriga a toda sociedade a tomar decisións e resolver 3 problemas básicos:

1. ¿Qué bens e servizos producir e en qué cantidades?
2. ¿Como producir?
3. ¿Para quen producir?

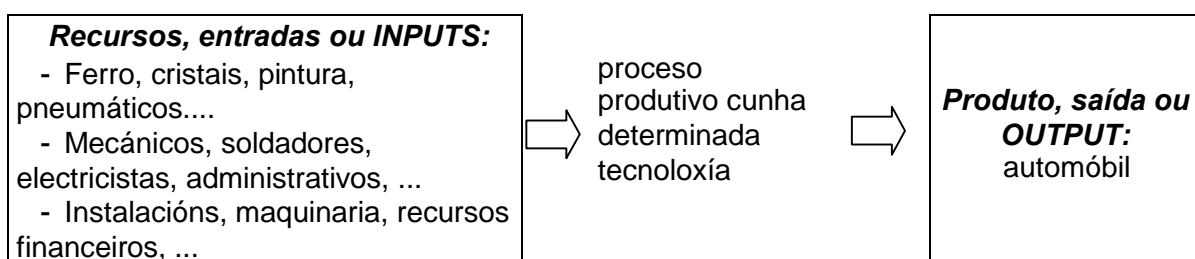
Nun sistema económico de mercado, son as empresas as que responden, en gran parte, a estas tres cuestións:

1. As empresas producen os bens e servizos que demanda o mercado.
2. As empresas organizan a produción segundo os seus custos e a tecnoloxía dispoñible.
3. Unha vez producidos, os bens e servizos distribúense entre os que poden

compralos.

2.1 A empresa como unidade de produción. A creación de valor.

A *empresa* é a **unidade básica de produción e distribución**, posibilita que os bens e servizos cheguen ao consumidor co que este verá así satisfeitas as súas necesidades, con iso crea **utilidade, engade valor** (se os bens son máis útiles, aumenta o seu valor, as persoas están dispostas a pagar máis por eles). Para iso, utiliza recursos ou factores produtivos (terra, traballo e capital) para producir bens e servizos que posteriormente se distribúen (venden) no mercado para o seu consumo. Polo tanto, hai unhas entradas ou inputs do proceso produtivo (os factores produtivos) e unha saída output (o produto obtido). Por exemplo, para a fabricación dun automóbil:

O valor engadido dunha empresa é a diferenza entre o valor dos bens producidos e o custo dos factores utilizados para producilos. Producir non é só transformar, é engadir valor aos bens para satisfacer as nosas necesidades. Por iso coñécese a empresa como a unidade básica de produción: sexa cal sexa a súa actividade e o seu lugar no proceso de produción e distribución

2.2 A empresa como axente económico.

Na Teoría Económica, a empresa é un dos axentes económicos (empresas, economías domésticas, sector público e sector exterior).

Ao cobrar os bens e servizos que produce, a empresa xera rendas coas que retribúe aos factores produtivos que utilizou: as rendas aos traballadores e as rendas do capital.

2.3 Funcións da empresa na economía de mercado

Nunha sociedade como a nosa, a empresa cumpre as seguintes importantes funcións, algunhas xa comentadas:

- **Proporciona os bens e servizos que a sociedade necesita.**

A empresa detecta as necesidades dos consumidores e cóbreas coa produción e distribución de bens e servizos.

- **As empresas crean valor, é dicir, aumentan a utilidade dos bens.**
- **As empresas asumen riscos e distribúen ese valor que engaden.**

Ao retribuír os factores de produción, as empresas pagan rendas por anticipado. As empresas contratan traballo e pagan salarios, adquiren materias primas e materiais que pagan,... e pagan antes de elaborar os produtos, vendelos e cobralos. Por iso, asumen o risco de que non se cumpran as expectativas que estableceron. Para cumprir con esta

función, as empresas necesitan fondos financeiros que lles permitan poñer en marcha o proceso.

- **As empresas dirixen e coordinan os factores de produción.**

Un trazo fundamental da actividade económica actual é que ninguén produce todos os bens que necesita para satisfacer as súas necesidades. Todos nos especializamos (electricistas, enxeñeiros, agricultores, administrativos, comerciantes...). As empresas son necesarias debido á **especialización e división do traballo** e porque o *proceso produtivo necesita ser organizado e coordinado*. Nas sociedades primitivas a produción era realizada por artesáns. Nas sociedades actuais as empresas son as únicas capaces de obter vantaxes da produción en masa, xa que son as que poden dispoñer dos recursos financeiros e organizativos necesarios para iso. A especialización ten a vantaxe de aumentar a produtividade, pero require a coordinación do proceso. Por exemplo, na produción dun automóbil, hai que asegurarse de que os distintos compoñentes sexan adecuados e que, unha vez ensamblados, se obteña un automóbil completo e en tempo e lugar axeitados.

- **Dimensión social: crean riqueza e xeran emprego.**

As empresas cumpren unha importante función social ao contribuír ao desenvolvemento económico da sociedade. A creación de emprego e a xeración de rendas, a mellora da calidade dos bens e servizos que producen e a investigación e a mellora tecnolóxica contribúen ao incremento da calidade de vida dunha sociedade

2.4 Os obxectivos da empresa. A creación de valor como obxectivo empresarial

Como consecuencia de todo o explicado, a empresa debe tomar decisións que afecten aos distintos procesos que nela se desencadean. Pero tamén é indubidable que, con anterioridade, debeu establecer metas ou fins que a obriguen a reflexionar sobre o que quere ser dentro do sector ao que se incorpora. Exactamente o mesmo que facemos cada un de nós cando planeamos nosa propia vida.

Os obxectivos podemos definilos como as guías que permiten á empresa orientar as súas accións e comprobar se van na dirección axeitada. Permiten ademais medir o grao en que a empresa se achega ao que pretendía.

Tipos de obxectivos

Podemos formular distintas clasificacións de obxectivos.

- **Económicos:** tratan de medir a eficiencia da empresa. Algúns detallámoslos brevemente pola importancia que teñen no desenvolvemento do temario.
  - ☐ *De rendibilidade.* Mide a relación entre beneficio e a inversión realizada (ou os fondos empregados).
  - ☐ *De crecemento.* Mide o grao de presenza no mercado.
  - ☐ *De produtividade.* Establece a relación entre o producido e o custo.
  - ☐ *Financeiros.* Concretan os niveis de endebedamento da empresa.
- **Sociais:** son os relacionados cos aspectos sociais da empresa. Relacións sociais, saúde laboral, etc.
- **Ambientais:** son os relacionados coa incidencia ambiental da empresa. Emisións de gases, consumo enerxético, etc.

2.5. Análise interna da empresa: a cadea de valor

Un dos instrumentos máis utilizados na análise da situación interna da empresa é a observación da súa cadea de valor. Foi Porter quen en 1985 introduciu este concepto no seu libro *Competitive Advantage* (Vantaxe Competitiva).

¿Que é a cadea de valor?

A **cadea de valor** é esencialmente unha forma de análise da actividade empresarial mediante a cal descompoñemos unha empresa nas súas partes constitutivas, buscando identificar fontes de vantaxe competitiva naquelas actividades xeradoras de valor.

A análise detallada da cadea de valor en cada empresa permítelle **comprobar cales son as actividades que lle reportan unha maior marxe de beneficios e polo tanto son claves para a obtención dos seus resultados**. As actividades que xeran menor valor non son tan importantes para a empresa e, polo tanto, no seu caso, pódense formular subcontratalas.

Unha cadea de valor xenérica está constituída por tres elementos básicos: as actividades primarias, as actividades de apoio e a marxe.

As actividades primarias son aquelas que teñen que ver co desenvolvemento do produto, a súa produción, a loxística e comercialización e os servizos de post venda.

As actividades de apoio son actividades soporte das actividades primarias como, por exemplo, a administración dos recursos humanos, as actividades de compras de bens e servizos, as de desenvolvemento tecnolóxico (telecomunicacións, automatización, desenvolvemento de procesos e enxeñaría, investigación), as de infraestrutura empresarial (finanzas, contabilidade, xerencia da calidade, relacións públicas, asesoría legal, xerencia xeral), etc.

A marxe é a diferenza entre o *valor* total e os custos totais incorridos pola empresa para desempeñar as actividades xeradoras de valor.

3. Teoría clásica sobre a empresa

As primeiras formulacións sobre a empresa realizáronse a mediados do século XIX ata comezos do século XX. As principais achegas fixéronas os economistas neoclásicos Jevons, Menger, Walras e Alfred Marshall. Máis que unha teoría sobre a empresa é un desenvolvemento da concepción tradicional do mercado, no que a empresa, como axente económico dentro do sistema capitalista, actúa de xeito inducido.

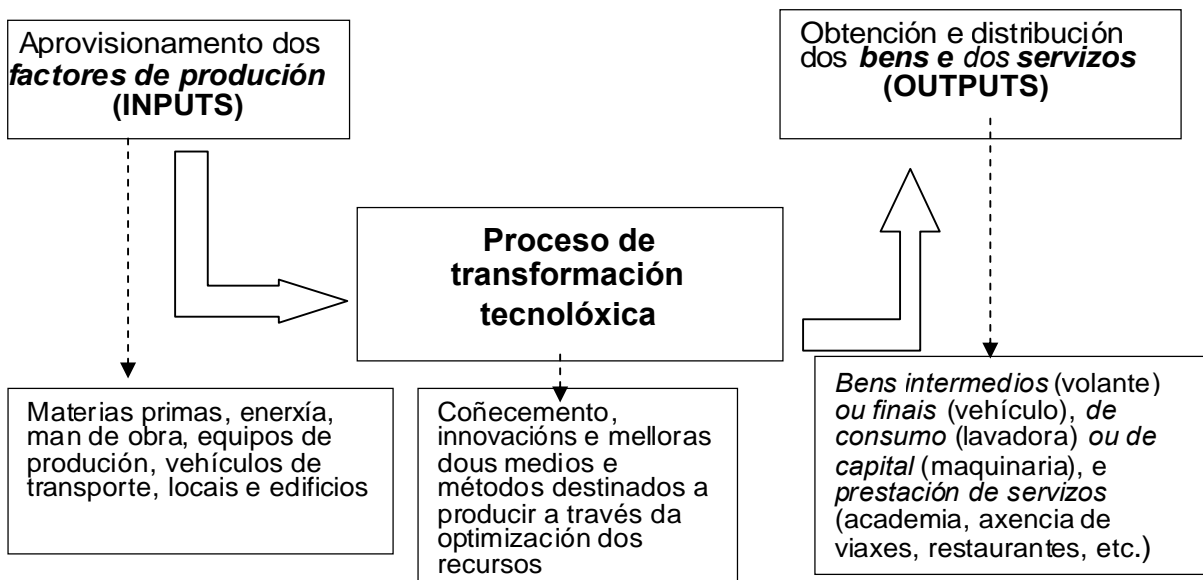
Os economistas neoclásicos consideraban a empresa como un mecanismo que se atopa entre o mercado de bens iniciais e o mercado de bens finais e, polo tanto, a súa

actuación consiste na transformación dos factores de produción en bens ou servizos finais co fin de satisfacer as necesidades dos individuos.

Para conseguir estes bens e servizos é necesario desenvolver un **proceso produtivo**, que requirirá diversos factores (natureza, traballo e capital) aos cales se lles aplicará unha determinada tecnoloxía.

Para a teoría neoclásica a empresa é considerada como unidade económica de produción e, polo tanto, a súa actuación consiste na transformación dos factores de produción en bens ou servizos finais.

De xeito esquemático a actividade empresarial presentabámola xa no curso anterior do seguinte xeito:

Basicamente, calquera **proceso de produción** consta de tres elementos:

a) **O aprovisionamento dos factores produtivos ou INPUTS:** comprende todo o que a empresa debe dispoñer para poder participar na produción. Por exemplo, no caso dunha pastelería, os factores ou inputs serían as materias primas como a fariña e o azucre, os traballadores e o capital invertido nos fornos, o edificio e a maquinaria (recursos naturais, traballo e capital).

b) **Transformación ou tecnoloxía:** o nivel de tecnoloxía permite a introdución de novos avances nos sistemas produtivos. Estes avances permiten mellorar a proporción dos factores utilizados para obter unha determinada cantidade de produto.

c) **Os bens e servizos (OUTPUTS):** é o resultado final e obxectivo último do proceso de produción.

Os prezos dos factores produtivos e dos bens e servizos virán determinados polo mercado e canto mellor os combine a empresa máis eficiente será e maiores **beneficios** obterá.

A esta visión da empresa comparase coa clásica *caixa negra*, que impide ver o que acontece dentro dela e imposibilita explicar os procesos internos que asignan os recursos

e a fan pervivir no mercado.

Para superar esta visión existiron reflexións que explican o concepto de empresa dende outras perspectivas. Vexamos algunhas das máis significativas.

4. A empresa como sistema

A empresa para realizar a súa función, ademais dos inputs e o proceso de transformación, necesita outros elementos. De xeito esquemático, serían:

Elementos da empresa	Factores Humanos	-Os administradores ou directivos e os empregados
	Factores Materiais	-Capital físico: edificio, maquinaria, vehículos, ordenadores... -Capital financeiro: a tesouraría da empresa
	Organización	-Coordinación de todos os factores integrantes
	Contorno	-Todos os factores externos que condicionan a actividade da empresa.
	Obxectivos	-Guías que orientan as accións empresariais

Estes elementos non están illados, senón en continua interrelación co contorno (mercado, sistema económico, ámbito político, etc.), o cal estimula un proceso continuo de fixación de obxectivos, organización dos factores e xestión dos elementos humanos, técnicos e financeiros.

Este xeito de enfocar a realidade empresarial vincúlase á **teoría xeral de sistemas**. A devandita visión foi utilizada polas ciencias físicas, biolóxicas e sociais. Facilita a unificación de moitos campos do coñecemento, sendo a base para o entendemento entre os distintos campos da ciencia.

A empresa como sistema podémola definir como un todo recoñecible, integrado por varios subsistemas organizados, para o cumprimento duns obxectivos que cambian a medida que o fai o contorno.

Da anterior definición despréndense as consideracións seguintes:

- A empresa está composta dun **conxunto de subsistemas** ou partes da empresa **interrelacionados entre si** que realizan distintas funcións.
- A empresa é un todo superior á suma das súas partes (**sinerxía**).
- A empresa é un **sistema aberto**, é dicir, que inflúe no contorno e á súa vez recibe influencias del. Calquera influencia sobre un dos seus elementos ou subsistemas repercute sobre os demais e sobre o conxunto do sistema.
- A empresa **necesita unha organización**. Mediante a **división do traballo e a coordinación** dos distintos subsistemas ou unidades organizativas inténtanse alcanzar os obxectivos.

5. O empresario

O concepto de empresario é un dos máis controvertidos na historia do pensamento económico. En ocasións, empresario é sinónimo de capitalista, home ou muller de negocios, industrial, etc. En xeral, é bastante frecuente confundir o termo empresario e o de empresa e moitos das análises mesturan ambos os dous conceptos. É por iso que lle dedicaremos unhas liñas a establecer a distinción.

5.1- Diferentes concepcións do termo empresario

▪ O empresario no pensamento económico clásico: Adam Smith. O empresario capitalista

Os economistas clásicos puxeron pouca atención nos conceptos de empresa e empresario. Adam Smith, David Ricardo e John Stuart Mill identificaron o empresario co capitalista ou propietario único do negocio, que o dirixe e controla persoalmente e asume o risco da súa actividade.

Hai que esperar ao século XX para que se fagan achegas relevantes sobre a función empresarial:

▪ O empresario risco de Frank Hyneman Knight (1885-1972).

O beneficio empresarial é a recompensa do empresario por asumir riscos.

O empresario contrata os factores produtivos a uns prezos determinados, certos, que son os custos para a empresa. Os factores participan na produción antes de coñecer os resultados da actividade económica emprendida. O que obtén o empresario é un beneficio residual, incerto. A incerteza é inherente á actividade empresarial.

Dende o seu punto de vista existe un problema económico non só porque os medios sexan escasos, senón tamén porque o mundo é incerto e a vida consiste en tomar decisións o resultado das cales se desexa óptimo, pero pode quebrarse de forma inesperada.

▪ O empresario innovador de Joseph Alois Schumpeter (1883-1950).

Para Schumpeter a principal función do empresario é innovar, aplicar as invencións tecnolóxicas á industria ou o comercio. Ao innovar, o empresario altera o equilibrio do sistema, consegue unha situación de monopolio temporal que lle permite obter un beneficio extraordinario, un beneficio por enriba das demais empresas do sector. Co paso do tempo, os demais empresarios, atraídos por estes beneficios extraordinarios, introdúcense no mercado, imitando ó empresario innovador. A competencia fai que os beneficios se reduzan ata que, coa saída dalgúns empresas, se chega de novo a unha situación de equilibrio en que o beneficio se sitúa nun límite que non incentiva novos imitadores.

O proceso de cambio schumpeteriano comprende varias fases:

Na fase de *invención* creáanse novas tecnoloxías e novos produtos.

Na segunda fase as *innovacións* aplicáanse aos procesos produtivos. Os empresarios innovadores obterían unha situación de monopolio temporal que lles permitiría a acumulación de beneficios extraordinarios.

Na última, o proceso de *imitación* doutros empresarios acaba por diluír o proceso e vólvese a unha situación de equilibrio.

INVENCIÓN..... INNOVACIÓN ..... IMITACIÓN

O papel do empresario é o de detectar e poñer en marcha unha nova oportunidade de negocio, aproveitando unha invención ou unha idea aínda non explotada.

▪ O empresario como tecnoestructura de John Kenneth Galbraith

As teorías anteriores fundaméntanse na idea dun empresario individual, non así a de Galbraith.

Os sistemas capitalistas están compostos por un número relativamente pequeno de grandes empresas e un grande número de empresas pequenas.

Nas grandes corporacións, o capital pertence a numerosos socios cunha participación mínima na empresa e que apenas teñen poder de decisión. Dada a súa gran complexidade, as grandes empresas non poden ser dirixidas por unha soa persoa, senón que requiren un conxunto de técnicos (economistas, enxeñeiros, xuristas, especialistas en mercadotecnia, ...) que actúen conxuntamente e que Galbraith denomina tecnoestructura. A función empresarial é realizada nas grandes empresas por un grupo de persoas, son os que deteñen o poder na empresa, pero non son os seus propietarios.

5.2- Visión actual do empresario.

Dende o punto de vista legal, o empresario é a persoa que se dedica, de forma profesional e no seu propio nome, a realizar actividades dirixidas á produción de bens e servizos para o mercado. Non obstante, dende o punto de vista económico a definición é un pouco máis complicada. A definición non debía ser pechada, senón, pola contra, o suficientemente aberta como para permitir que nela se integren os distintos tipos de empresarios.

Nese sentido, deberíamos afirmar que as funcións que se imputaron tradicionalmente ao empresario foron:

- a) Risco e incerteza
- b) Planificación e innovación
- c) Coordinación, administración e control
- d) Supervisión da empresa

Entendemos por **empresario** a persoa que é titular da entidade, asume o risco, e xestiona a mesma, tomando decisións para situala do mellor xeito posible no mercado. Deberá desenvolver as seguintes funcións:

Na pequena e mediana empresa, é frecuente que o propietario da empresa coincida co titular.

6. Funcións ou subsistemas da empresa

Ao definir a empresa como sistema, vimos como todos os elementos integrantes están interrelacionados entre si. Pois ben, ademais, estes elementos deben estar ligados segundo as distintas funcións ou subsistemas que desempeñen. Loxicamente, segundo do tipo de empresa de que se trate ou ben pola súa dimensión, as empresas se organizan dunha ou outro xeito.

Áreas funcionais da empresa:

- **Función de aprovisionamento.** Encárgase da previsión das necesidades de materiais; contactar con provedores, estudando e elixindo as ofertas máis axeitadas de acordo co seu prezo e calidade; recepción de materiais, inspeccionando a súa cantidade e calidade e realizando as reclamacións oportunas; almacenaxe e xestión adecuado do almacén que evite a deterioración dos materiais e subministrar os materiais ás diferentes seccións da empresa.

- **Función de produción.** Consiste na transformación de materias primas en produtos rematados utilizando unha determinada tecnoloxía, organizando de xeito axeitado o traballo. Inclúe a I+D.

- **Función de comercialización.** Consiste en que os usuarios potenciais coñezan o produto ou servizo da empresa, facilitando a súa distribución. As actividades ligadas á comercialización inclúen: o estudo das necesidades ou gustos do consumidor; o deseño axeitado dos produtos segundo as anteriores; a publicidade e a promoción das vendas; o sistema de distribución do produto, etc.

- **Función financeira.** Encárgase das actividades relacionadas coa obtención de recursos financeiros con que ha de contar a empresa para pagar as materias primas, soldos, etc., necesarios para a súa actividade. O financiamento pode ser propio ou alleo.

- **Función de persoal ou de recursos humanos.** Encárgase de administrar o persoal que desenvolve o seu traballo para a empresa, ocupándose da selección, formación, organización e control do persoal, así como da relación cos representantes dos traballadores.

- **Función de dirección.** Encárgase de coordinar as anteriores funcións ou subsistemas. Para iso debe decidir os obxectivos xerais da empresa tomando as decisións axeitadas tendentes á súa consecución, decidindo que facer, como facelo e quen debe facelo.

7. A empresa e o seu ámbito. Responsabilidade social da empresa. A ética dos negocios

As preocupacións polas implicacións que tiñan as prácticas empresariais foi un tema de debate nos ámbitos económicos durante a década dos setenta, pero foron esquecidos durante bastante tempo. A imparable globalización e as súas consecuencias, así como os escándalos financeiros ligados a prácticas financeiras irregulares, reabriron a polémica. Os estudosos da economía e os principais organismos formularon de novo a responsabilidade das empresas ante a sociedade.

7.1. A responsabilidade social: o balance social

Foron moitas as causas que obrigaron a redimensionar o ámbito de responsabilidades empresariais.

- As novas inquietudes e expectativas dos cidadáns, consumidores, poderes públicos e investidores no contexto da mundialización e o cambio industrial a grande escala.

- Os criterios sociais influen cada vez máis nas decisións de inversión das persoas ou as institucións tanto en calidade de consumidores coma de investidores.

- A preocupación cada vez maior sobre a deterioración ambiental provocada pola actividade económica.

A transparencia das actividades empresariais propiciada polos medios de comunicación e as modernas tecnoloxías de información e comunicación

LECTURA

A empresa do século pasado debía explicar aos accionistas, clientes e empregados os seus criterios de actuación, as súas prácticas. A actual empresa é moito máis complexa, por iso os criterios deben facerse explícitos tamén aos provedores, as asociacións ecoloxistas, os medios de comunicación, o Estado, etc.; en definitiva, a todos os membros da colectividade na que se insire a empresa.

Nesa liña de preocupación, no transcurso do Foro Económico Mundial de Davos (1999), o Secretario xeral da ONU, Kofi Annan, pediu aos directivos das grandes corporacións empresariais que implantasen, nas súas prácticas comerciais, unha serie de principios que tiñan que ver cos dereitos humanos, o traballo e o ámbito.

PRINCIPIOS DE RESPONSABILIDADE SOCIAL EMPRESARIAL.

Dereitos humanos

Principio nº 1. Favorecer e respectar a protección internacional dos dereitos humanos na súa esfera de influencia.

Principio nº 2. Asegurarse de que as súas empresas non son cómplices dos abusos dos dereitos humanos.

Traballo

Principio nº 3. Liberdade de asociación e recoñecemento efectivo do dereito á negociación colectiva.

Principio nº 4. Eliminación de todas as formas de traballos forzados.

Principio nº 5. Abolición efectiva do traballo infantil.

Principio nº 6. Eliminación da discriminación no que atinxe ao emprego e á ocupación.

Ámbito

Principio nº 7. Favorecer unha actitude de cautela ante os desafíos do ámbito.

Principio nº 8. Asumir iniciativas que promovan unha maior responsabilidade ambiental.

Principio nº 9. Auspiciar o desenvolvemento e difusión de tecnoloxías respectuosas co medio. Estes principios recibiron a adhesión de 45 países e de 627 empresas

Máis recentemente, en marzo de 2000, o *Consello Europeo de Lisboa* apelou en particular ao sentido de responsabilidade social das empresas no relativo ás prácticas correctas en materia de aprendizaxe permanente, organización do traballo, igualdade de oportunidades, inclusión social e desenvolvemento sostible. Con posterioridade, a *Comisión das Comunidades Europeas* elaborou o *Libro Verde* co obxectivo de promover un marco de referencia sobre a Responsabilidade Social Empresarial. Este libro transmite tres mensaxes fundamentais: a definición da Responsabilidade Social; o recoñecemento da necesidade da aplicación de prácticas responsables e a obriga de informar á sociedade dun triplo balance: económico, ambiental e social

De acordo cos documentos anteriores, a responsabilidade social da empresa (Rse) podémola definir como a integración voluntaria, polas empresas, das preocupacións sociais e ambientais nas súas operacións comerciais e nas relacións cos partícipes sociais.

Ser socialmente responsable non significa soamente cumprir plenamente as obrigas xurídicas, senón tamén ir máis alá do seu cumprimento invertendo «máis» no capital humano, o ámbito e as relacións cos interlocutores.

7.2. Os ámbitos de responsabilidade social

Na liña dos documentos antes mencionados (Global Compact, Libro Verde da Comisión) os ámbitos de Responsabilidade social da empresa poderían dividirse en dous:

1.A dimensión interna. Dentro da empresa, as prácticas responsables no social afectan en primeiro lugar os traballadores e refírense a cuestións como a inversión en recursos humanos, a saúde e a seguridade, e a xestión do cambio.

2.A dimensión externa. Nun mundo caracterizado polos investimentos multinacionais e as cadeas de produción planetarias, a responsabilidade social das empresas debe superar o ámbito interno, estendéndose ata as comunidades locais e inclúe, ademais de aos traballadores e accionistas.

Un amplo abano de interlocutores: socios comerciais e provedores, consumidores, autoridades públicas e ONG defensoras dos intereses das comunidades locais e o medio.

A pesar das observacións anteriores a xeneralización destas prácticas está moi lonxe de ser unha realidade en todos os países e empresas.

A obriga do empresario é facer diñeiro (The business of business is business). Esta famosa frase de Milton Friedman (1912) é utilizada por todos aqueles que se opoñen a formular as prácticas anexas á Rse. Segundo este economista "nunha economía libre hai unha e soamente unha responsabilidade social da empresa: utilizar os seus recursos e dedicarse a actividades que aumenten os seus beneficios".

Os que defenden manter a voluntariedade dos balances social e ambiental argumentan que os empresarios os realizarán se consideran que lles pode achegar diñeiro ao seu negocio. Contrariamente, son incrementos de custos e perda de competitividade nos mercados. Dende este punto de vista a Rse está en todos os estamentos sociais que circundan a empresa, incluída a Administración: son eles os que deben delimitar o campo de xogo e as normas que se aplican. O papel da empresa é respectar esas normas.

Os gobernos teñen, sen dúbida, un papel determinante á hora de impoñer un marco normativo que garanta a posta en marcha deste instrumento básico na relación Empresa-Sociedade.

8. O contorno da empresa: contorno específico e contorno xeral

As empresas *non atopan illadas* do que sucede ao seu arredor. Existe un conxunto de factores exteriores ás devanditas empresas que vai poder influenciarlas en maior ou menor medida. Pode acontecer, por exemplo que:

- Os clientes dunha empresa cambian de gustos ou de formas de comprar e deixan de adquirir os seus produtos.
- Outras veces os provedores soben os prezos, o que implica maiores custos.
- Os competidores poden iniciar unha guerra de prezos na que a empresa se vexa prexudicada.
- A situación da economía das familias pode entrar en crise e contraer as cantidades que se demandan.
- Estado pode diminuír os impostos que pagan as empresas e favorecer as súas disponibilidades.

A empresa está influída polo contorno xeral e o seu contorno próximo ou específico.

- A estabilidade política do país ou o seu nivel de desenvolvemento inflúen de xeito xenérico sobre as empresas e constitúen o contorno xeral.
- Os prazos de pagamento dos provedores, afectan de xeito particular cada empresa e forman o seu contorno próximo ou específico.

En definitiva, o medio económico e social é fundamental para entender a vida e supervivencia da empresa.

8.1. O contorno específico ou próximo

Son os factores que máis directamente inciden na actividade da empresa. Entre eles especificamos os seguintes:

O contorno específico ou próximo da empresa

- a) Os clientes. Os compradores dos bens ou servizos que produce a empresa
- b) Os provedores e subministradores. Proporcionan as materias primas e subministracións diversas.
- c) Os competidores. As empresas que están presentes no mercado cos mesmos produtos.
- d) Os grupos de presión. Entidades relacionadas coa empresa e que intentan influír nela (organizacións de consumidores, grupos homoxéneos).
- e) O Estado ou Administracións Públicas. Regula o funcionamento da empresa e grava a súa produción con impostos e taxas.
- f) As entidades financeiras. Facilitan préstamos e créditos para poder financiar investimentos.

Especial atención merece a actuación do **Estado** respecto da empresa que podería vir resumida do seguinte xeito:

Papel do Estado na Economía

- Protección de bens e dereitos como a propiedade privada; os contratos; o funcionamento das sociedades; etc.
- Establece o marco legal para regular o funcionamento da economía de mercado: a defensa da competencia; a regulamentación das actividades financeiras; o salario mínimo; etc.
- Producir bens e servizos de interese público: educación; defensa; transporte ferroviario; etc.
- Corrixir fallos do mercado: protección ao consumidor; comportamento das empresas; etc.
- Estabilizar a economía: suavizar flutuacións cíclicas da actividade económica.
- Redistribuír a renda: corrixir desequilibrios na distribución da renda.

8.2. O contorno xeral

Está constituído polos factores relacionados co sistema socio-económico como os factores políticos, os tecnolóxicos, etc.

Desenvolvendo esquematicamente estes factores, teremos:

O CONTORNO XERAL DA EMPRESA	a) Os factores económicos. <ul style="list-style-type: none"> • E nivel de desenvolvemento (rede de comunicacións, aeroportos, capacidade adquisitiva dos consumidores, etc.). • A dispoñibilidade de materias primas. • A dispoñibilidade de man de obra axeitada (formación). • O tipo de mercado (libre competencia, monopolio, etc.). • O nivel de impostos. • A lexislación en determinadas áreas (dereitos dos traballadores, etc.).
	b) Os factores políticos <ul style="list-style-type: none"> • As tendencias ideolóxicas do goberno. • A estabilidade política do país. • As políticas adoptadas por outros países (exportación dos bens ou servizos e importación de materias primas, etc.). • A educación
	c) Os factores tecnolóxicos <ul style="list-style-type: none"> • O nivel de tecnoloxía. • A investigación, desenvolvemento e innovación. A formación profesional. <ul style="list-style-type: none"> • Creación de parques tecnolóxicos nos que é posible o desenvolvemento de actividades de produción e investigación nun contorno alcanzable e rico en recursos.
	d) Os factores sociais. <ul style="list-style-type: none"> • As crenzas relixiosas. • O sistema educativo. • Os sistemas de organización da produción. • A actitude fronte ao gasto e ao aforro (sociedades consumistas).

9. Clasificación de empresa.

Polas características en que nos fixemos, as empresas pódense clasificar de distintas formas:

9.1 Segundo o seu tamaño ou dimensión:

Ao non existir un criterio único que clasifique a dimensión ou o tamaño das empresas, se utilizan os seguintes indicadores: *o volume de vendas, o tamaño do capital e o número de traballadores.*

O máis utilizado é o número de traballadores. Con este criterio, distínguese entre:

- Empresas **pequenas** con menos de 50 traballadores.
- Empresas **medianas** entre 50 e 250 traballadores.
- Empresas **grandes** con máis de 250 traballadores.

9.2 Segundo o sector de actividade

Segundo o sector de actividade que desempeñan, as empresas poden pertencer a un dos tres sectores produtivos seguintes:

- Empresas do sector **primario**. Son as que extraen as materias primas que nos ofrece a natureza: empresas agrícolas, gandeiras, pesqueiras, mineiras e forestais.
- Empresas do sector **secundario**. Son as que transforman as materias primas en produtos elaborados: Produtoras de enerxía, construtoras e industriais (técnico, naval, siderometalúrxica, etc.).
- Empresas do sector **terciario**. Son as empresas de servizos: comerciais (compravenda de bens), de transporte, ensino, sanidade, espectáculos, comunicación, ... e as financeiras (bancos, aseguradoras...).

9.3 Segundo a propiedade do capital.

En función dos que sexan os propietarios as empresas poden ser:

Privadas, cando a propiedade e control atopan en mans de particulares, por exemplo, Zara

Públicas, o capital e o control pertence ás institucións da Administración pública, por exemplo, Correos

Mixta, caracterízanse por que a súa propiedade está compartida, o capital procede tanto de achegas públicas como privadas, por exemplo, Turgalicia.

9.4 Segundo a súa forma xurídica

. **Empresa individual**, cando ten un solo propietario, é dicir, o dono da empresa é unha persoa física, por exemplo unha pastelería onde o empresario é a mesma persoa que puxo o capital.

Empresa societaria ou sociedade, cando ten diversos propietarios que, mediante un contrato, se obrigan a poñer en común capital ou traballo, ou ambas as dúas cousas, para realizar unha actividade empresarial. O contrato dá lugar ao nacemento dunha persoa xurídica nova e distinta das persoas físicas que compoñen a sociedade, por exemplo, Iberia, BBVA.